

Prof. dr. Fehmi REXHEPI

LIDHJA SHQIPTARE E PRIZRENIT SIPAS KONSUVJE FRANCEZ NË SHKODËR (1878-1881)

Gjatë periudhës së Lidhjes Shqiptare të Prizrenit, si rezultat i zhvillimit të ngjarjeve shumë të mprehta në skenën politike dhe ushtarake të trojeve shqiptare dhe si rezultat i raportit të forcave në arenën ndërkombëtare, shtohet gjithnjë e më shumë interesimi i Fuqive të Mëdha, dhe i përfaqësuesve të tyre diplomatik por edhe ushtarak, ndaj ngjarjeve që zhvilloheshin në trojet shqiptare e të cilat bënin përpjekje dhe luftë të pa kompromis për çlirimin nga zgjedha osmane në një anë dhe luftë kundër synimeve grabitqare të shteteve fqinje në anën tjetër.

Në këtë vazhdë edhe përfaqësitë konsullore të Francës në trojet shqiptare ishin shumë aktive e sidomos konsullata franceze në Shkodër, e cila zhvillonte aktivitet të ngjeshur duke i përcjellë me interesim të jashtëzakonshëm të gjitha ngjarjet që zhvilloheshin në territorin që mbulonte kjo Konsullatë.

Bazë mbështetëse për këtë punim janë dokumentet e konsullatës franceze në Shkodër që ruhen në Arkivin e Kosovës¹ të cilat i ka

¹ Arkivi i Kosovës Fondi: *Dokumente të hulumtuara në arkivat rajonale dhe të botës, Arkivi nacional i Parisit KUTIIA nr .8.* (Dokumente frënge për Lidhjen e Prizrenit).

sjell profesor Gjyltekin Shehu nga Arkivi i Ministrisë së Punëve të Jashtme të Francës në Paris.²

Në kuadër të aktivitetit diplomatik konsujt francez në Shkodër rregullisht informonin Ministrinë e Punëve të Jashtme në Paris për të gjitha ngjarjet që ishin me interes për politikën franceze në trojet shqiptare përkatësisht në Vilajetin e Shkodrës, në Vilajetin e Kosovës dhe më gjerë. Korrespondenca e konsujve kryesisht zhvillohet me ministrat e punëve të jashtme si bie fjala me Wadinktonin, Barthelemy, Saint – Hilaire dhe me segmentet e tjera të Ministrisë së Punëve të Jashtme, si me kreun e Drejtorisë së Punëve të Jashtme Duffaure, me anëtarin e Komisionit për përcaktimin e kufijve në mes Perandorisë Osmane dhe Malit të Zi D'Estounelle de Constant etj. Përfaqësuesit konsullor në Shkodër përcillnin me përpikëri si raportet shqiptare me shtetin osman si dhe marrëdhëniet e tyre me përfaqësuesit e Fuqive të Mëdha ashtu edhe ato në mes të shqiptarëve dhe fqinjëve të tyre sidomos me malazezët, dhe shtetin e Malit të Zi.

Shpeshherë konsujt francez, në raportet e tyre, paraqesin krahas informatave zyrtare edhe mendimet e tyre lidhur me ngjarjet që zhvilloheshin në terren e që me ndonjë përjashtim të vogël ishin në përputhshmëri të plotë me qëndrimin dhe interesat e shtetit francez. Krejt këtë ata e bënin në interes të informimit sa më të plotë e sa më të gjithanshëm të Ministrisë së Punëve të Jashtme, e që shërbimi i tyre më pas në bazë edhe të informatave e burimeve të tjera diplomatike, varësisht nga objektivat e interesave shtetërore të marrin qëndrim karshi çështjes shqiptare në përgjithësi, por edhe të ngjarjeve të Vilajetit të Shkodrës në veçanti.

E shohim të nevojshme të theksojmë që në fillim se qëndrimi i konsujve francez, sikurse edhe i politikës zyrtare franceze kundrejt çështjes shqiptare nuk mund të konsiderohet i drejtë qëllimmirë dhe

² Archives du Ministere des Affaires Etrangères, Paris 1878, Konsullata e Francës, Shkodër.

korrekt, për shkak se i shërbenin gjithherë interesave shtetërore dhe politike të Francës interesa të cilat nuk përputheshin me interesat shqiptare pra as me përpjekjet e Lëvizjes Kombëtare Shqiptare në këtë kohë e që kishte hyrë në një fazë të lartë të zhvillimit politik.

Kështu në raportin dy faqesh të datës 17 maj 1878, konsulli francez në Shkodër Kolona Xhekaldi (Colona Ceccaldi) njofton Ministrin e Punëve të Jashtme të Francës mbi krijimin e një Lidhjeje Shqiptare e cila kishte për qëllim ruajtjen e tokave shqiptare dhe mosdorëzimin e tyre Malit të Zi sipas marrëveshjes së Shën Stefanit. Më pas theksohet fakti se anëtarët e Lidhjes kishin kërkuar ndihmën e prijësve të Gjakovës, Prizrenit dhe të Podgoricës, duke theksuar se Malësia e Gjakovës kishte premtuar pjesëmarrjen, kurse Gjakova dhe Prizreni kishin shtyrë pëlqimin e tyre, ndërsa Podgorica nuk i ishte përgjegjës thirrjes duke e pas parasysh forcat e shumta osmane të cilat e bënë të pamundshme qëndresën e shqiptarëve. Në këtë raport konsulli shpreh edhe qëndrimin e tij armiqësor ndaj shqiptarëve duke i konsideruar "mysliman fanatik të egër të fiseve malore të cilët dëshirojnë pa tjetër ta pengojnë përfshirjen e Manastirit dhe të Ohrit në shtetin e ri bullgar"³ dhe duke akuzuar shqiptarët si kriminel të cilët donë ti masakrojnë të gjithë të krishterët bullgar duke përfshirë aty gratë dhe fëmijët. Pra është ky një konstatim jo i drejtë nga se në traditën e popullit shqiptar gjatë luftërave çlirimtare nuk kanë qenë të njohura masat represive ndaj popullsisë civile e lerë ndaj fëmijëve dhe grave madje edhe sipas normave kanunore këto dy kategori kanë qenë të mbrojtura.

Edhe në dy raporte tjera gjatë muajit maj, më 20 dhe 27, konsulli njofton Ministrinë e Punëve të Jashtme në Paris z. Wadington për gjendjen e acaruar në kufirin e Malit të Zi me Shqipërinë dhe për incidentet e shumta me Malin e Zi. Sidomos në raportin e 27 majit lehtë hetohen mospajtimet dhe rivaliteti në mes Francës dhe Austrisë

3 *Konsullata e Francës në Shqipëri, Drejtoria politike nr. 214, Shkodër, 17 maj 1878.*

për çështjen shqiptare e sidomos ndaj viseve të cilat me Traktatin e Shën Stefanit i epeshin Principatës së Malit të Zi.

Është i madh numri i raporteve nga Shkodra të adresuara në Ministrinë e Punëve të Jashtme të Francës gjatë muajit qershor të vitit 1878. Raportimi është i përditshëm dhe shpesh kemi dy e më shumë informata brenda një dite varësisht nga pesha e zhvillimit të ngjarjeve.

Raportet e këtij muaji sillen prej informatave për marrëveshjen e arritur në mes të shqiptarëve të dy besimeve për “një autonomi që ju siguron ekzistencë që ka të bëjë me qytetërim dhe përparim”⁴ deri te kundërshtimet me armë të shqiptarëve kundër shkëputjes të territoreve shqiptare në dobi të fqinjëve të tyre si dhe deri te protestat e shumta të shqiptarëve dërguar Kongresit të Berlinit.

Gjatë muajit korrik gjithashtu ka informacione të shumta ku dominojnë listat e delegatëve për Kuvendin e Prizrenit d.m.th. dokumentet e datës 1, 7, 8, 14 korrik 1878 etj. Kështu për shembull në telegramin e dërguar nga konsullata e Francës në Shkodër më 1 korrik 1878 epet lisa e emrave të delegatëve shqiptarë në Komitetin (Kuvendin shënimi i F. R) e Prizrenit. Epen emrat e delegatëve nga Podgorica, gjithsej 4, nga Shkodra gjithsej 10, nga Tetova gjithsej 4, nga Dibra Epërme dhe e Poshtme gjithsej 5, nga Prishtina gjithsej 3, nga Mati 2, nga Taslixha 2 dhe nga Gjakova 1. Në fund të dokumentit gjendet edhe shënimi i z. G. Pons ku mes tjerash shkruan se “takimet e këtij Komiteti mbahen gjatë ditës në një xhami dhe në mbrëmje në saraje të Guvernatorit”.⁵ Në përmbyllje të këtij dokumenti gjenden edhe nënshkrimet e përfaqësuesve nga viset e ndryshme shqiptare që nga Kelmendi e Podgorica deri te ata të Kavajës, Tiranës e Dibrës.

Në dokumentet diplomatike të kësaj konsullate gjatë muajit gusht të vitit 1878, Ministria e Punëve të Jashtme njoftohet me

4 Shih. dokumentet nr. 218, telegramet e datës 11,12,15,16 qershor 1878 të nënshkruara nga G. Pons.

5 Shih aneksi i dokumentit i titulluar Lista e emrave të delegatëve shqiptarë në Komitetin e Prizrenit të dt. 1 korrik 1878.

kërkesat e mirditasve për autonomi administrative, më pas, më 7 gusht 1878 Ministri i Punëve të Jashtme – Wadinktoni ia tërheq vërejtjen drejtuesit të konsullatës së Shkodrës zotëri Ponsit duke i sugjeruar që “sa i përket lëvizjeve që zhvillohen në gjirin e popullatës shqiptare, Ju s’duhet të intervenoni dhe s’keni kurrfarë të drejte në rivalitetin e raseve dhe të religjioneve, që më pak në çështjet politike të cilat diskutohen para syve tuaj. Ju duhet të përmbaheni, të kufizoheni duke i vështuar ngjarjet dhe të më raportoni”⁶ përfundon Ministri Wadinkton. Ai ia bënë me dije Ponsit se edhe përfaqësuesit e qeverisë osmane ankohen në qëndrimin e tij dhe të përfaqësuesve francez në Shkodër duke akuzuar se “qëndrimi i Juaj në Shkodër është i natyrës që turbullon shpirtat dhe që propagandon lëvizjen për rreth vetit.”⁷

Edhe në ditët pasuese të 8 dhe 17 gushtit konsulli ep sqarime për Ministrinë e Punëve të Jashtme duke e falënderuar atë për udhëzimet e dhëna të 7 gushtit ku bëhej fjalë për mos ndërhyrjen e konsullit në çështjet politike që zhvilloheshin në terren. Konsulli Pons gjithashtu mundohet ta bind Ministrinë se të gjitha ankesat dhe akuzat e qeverisë osmane nuk janë asgjë tjetër pos shpifjeje.⁸ Gjatë 18 e 19 gushtit konsulli Pons gjithashtu njofton Ministrinë e Punëve të Jashtme për hyrjen e vullnetarëve shqiptarë në Shkodër si dhe për denoncimin e princit Nikollë të Malit të Zi në adresë të funksionarëve të Portës në Shkodër duke kërkuar nga Porta “që të bëjë zbatimin e neneve të Traktatit të Berlinit që kanë të bëjnë me Malin e Zi”⁹. Ai gjithashtu denoncon veprimet e funksionarëve të Portës së lartë.

6 *Shkresë nga Parisi i Ministrit të Punëve të Jashtme*, për z. Pons – drejtues i Konsullatës së Francës në Shkodër të dt. 7 gusht 1878.

7 Po aty.

8 Më gjerësisht për këtë çështje shih Raportin e Drejtësisë Politike nga Shkodra më 17 gusht 1878 nr. 229 dërguar ministrit Wadinkton.

9 *Letër e Ponst adreuar nga Shkodra më 19 gusht 1878 për Ministrinë e Punëve të Jashtme*.

Gjatë muajve vijues të këtij viti Ministria e Punëve të Jashtme informohet në detaje për të gjitha ngjarjet që zhvillohen në trojet shqiptare sidomos në ato veriore. Këtu sidomos gjatë muajit shtator dominojnë ngjarjet e Gjakovës veçanërisht vrasja e Mehmet Ali Pashë Maxharit dhe Abdullah Pashë Drenit të cilët përpiqeshin për ta bindur popullatën shqiptare për të përkrahur zbatimin e vendimeve të Kongresit të Berlinit. Gjatë muajit tetor dhe nëntor Ministria e Punëve të Jashtme informohet për qëndresën e nënkomiteteve të Lidhjes si dhe për luftën e tyre për mbrojtjen e tokave deri te informacionet për vendimin e Fuqive të Mëdha që Podgorica ti dorëzohet Malit të Zi etj.¹⁰

Për vitin 1879, si vit i ngjarjeve të shumta që zhvillohen në trojet shqiptare, shprehet interesim jashtëzakonisht i madh i konsullatës franceze në Shkodër, interes që shihet edhe në bazë të raporteve të shumta ku edhe brenda një dite dërgohen ose merren nga disa dërgesa.

Me datë 11 janar 1879 konsulli Pons nga Shkodra i drejtoi një shkresë prej 4 faqesh Ministrit Wadington, duke e informuar atë në detaje për gjendjen në prag të dorëzimit të Podgoricës dhe Shpuzit Malit të Zi si dhe për implikimet dhe raportet në mes të udhëheqësve ushtarak e administrativ osman me krerët shqiptarë të cilët kundërshtonin vendimet e Kongresit të Berlinit. Në këtë raport nuk lihen anash as takimet e konsultimet si dhe as qëndrimi i diplomatëve të Austrisë, Italisë dhe Anglisë si përfaqësues të Fuqive të Mëdha në raport me Perandorinë Osmane me shqiptaret dhe në raportet në mes tyre.

Në raportin e 10 shkurtit konsulli Pons informon Ministrinë e Punëve të Jashtme jo vetëm për bisedimet dhe konsultat në mes përfaqësuesve osman dhe atyre malazez për përcaktimin e vijës së kufirit dhe për tërheqjen e forcave osmane nga Podgorica, Zhablaku, Ulqini etj. por edhe për problemin e refugjatëve të shumtë që ishin

vendosur në Shkodër e që ishin nga Podgorica si dhe refugjatë të mëhershëm nga Hercegovina.¹¹ Më 18 shkurt 1879 nga Shkodra, konsullata e Francës në Shqipëri njofton Ministrinë e Punëve të Jashtme se më datë 17 shkurt par arritjes së z. Pons, kancelar drejtues, ia kishte dorëzuar shërbimin e konsullatës z. A Le Ree.

Gjatë muajve në vazhdim konsulli francez i Shkodrës informon qendrën për interesimet austriake në Shqipëri, për procedurat rreth caktimit të kufijve me Malin e Zi, për përqendrimin e trupave malazeze më kufirin me Turqinë, për kërkesat e shumta të udhëheqësve të Hotit dhe Grudës, për organizimin e një Kuvendi të Lidhjes Shqiptare në Prizren etj.

Në raportin e 12 prillit 1879 konsulli i Shkodrës e njofton ministrinë pas tjerash edhe për "veprimet e ndryshimeve në Shqipëri si dhe mbi qëndrimin e Malit të Zi dhe Lidhjes së kësaj Principate me Rusinë"¹². Në raportin vijues konsulli informon Parisin se në bazë të informatave që kishte siguruar nga Cetina (kryeqyteti i Malit të Zi sh. i F. R.) del se "nënshtrimi i Malit të Zi nën Rusi është aq i madh sa kurrë ndonjëherë, dhe me një besim të verbër aq edhe pa menduar ndonjë çast ekzekutohen urdhëratë e dërguara nga Qeveria Ruse në të cilën bënë një shkëmbim të depesheve dhe të telegrameve. Princ Nikolla s'bën asgjë, absolutisht asgjë, pa kërkuar autorizimin e Shën Peterburgut, me një fjalë princi mbretëron, Rusia qeverisë..."¹³. Edhe më pas gjatë nëntorit dhe dhjetorit epen informata për qëndresën e shqiptarëve në mbrojtjen e Gucisë si dhe për disfatat ushtarake të Malit të Zi me shqiptarët në Plavë e Guci.¹⁴ Në këto raporte përfaqësuesit e konsullatës së Shkodrës pos të dhënave të shumta, mbi raportin e forcave, humbjet apo fitoret e njëres apo tjetres palë ndërluftuese, kemi edhe shumë gabime sidomos kur janë në pyetje luftëtarët shqiptarë të Krahinës së Rugovës të cilët quhen "turqit e

11 *Raport i Drejtorisë politike nr. 245 nga Shkodra, datë 10 shkurt 1879.*

12 *Raporti i konsullatës së Francës nga Shkodra më 12 prill 1879.*

13 *Po aty, Raport nr. 7 i Drejtorisë Politike nga Shkodra.*

14 *Shih. Raportet nga Shkodra gjatë muajit nëntor dhe dhjetor të vitit 1879.*

Rugovës” si p.sh. në raportin e datës 12 dhjetor 1879 nga Tivari apo në atë të 13 dhjetorit po të atij viti nga Shkodra ku pas tjerash përshkruhet edhe Lufta e Plavës.¹⁵

Edhe gjatë vitit 1880 ka një korrespondencë të ngjeshur në mes të konsullit dhe Ministrisë së Punëve të Jashtme por ka edhe informacione që lidhen me kërkesat e banorëve të këtyre viseve si dhe shkresa zyrtare të dala nga kancelaria e Cetinës.

Në raportin e 2 janarit 1880 ministria informohet për kërkesat e Princ Nikollës së Malit të Zi i cili kërkon zbatimin e vendimeve të Kongresit të Berlinit për dorëzimin e Gucisë, por gjithashtu kemi të dhëna edhe për sekuestrimin e pasurisë së emigrantëve të besimit mysliman duke potencuar shqetësimin e madh që mbretëronte në mesin e popullsisë së aneksuar nga Mali i Zi.¹⁶ Në një dokument tjetër të datës 9 janar 1880 që është kërkesë e banorëve të Nikshiqit ndaj qëndrimit të ushtrisë malazeze e cila më parë e pushtoi këtë qytezë dhe e detyroi popullsinë myslimane që të shpërngulet në Hercegovinë dhe në Shkodër. Ata thirren në garancionet e Kongresit të Berlinit lidhur me jetën dhe pasurinë. Në këtë kërkesë ata luten në emër të të gjithë emigrantëve të Nikshiqit, të varfër dhe me një numër të madh bonjakësh, për ti kthyer përsëri pasurit e grabitura duke kërkuar edhe kompensim për dëmin e shkaktuar gjatë viteve të luftës nga ana e funksionarëve të Principatës së Malit të Zi. Ata në fund informojnë opinionin duke shtuar se “ne që posedonim para pak kohe pasurinë e cila llogaritej me miliona, sot gjendemi të hedhur nëpër kalldrëme e rrugëve, pa bukë dhe pa kulm mbi krye”.¹⁷

Në informatën e 22 marsit 1880 konsulli i Shkodrës njofton Ministrinë e Punëve të Jashtme për një delegacion të Grudës, Hotit dhe Kelmendit i cili kishte protestuar te Guvernatori i Shkodrës – Izet Pasha kundër aneksimit të këtyre viseve nga Mali i Zi duke

15 Në raportet e lartpërmendura epen deri në detaje të gjitha humbjet e forcave malazeze por edhe të atyre shqiptare.

16 *Raporti nga Shkodra i 2 janarit 1880 i nënshkruar nga konsulli Leree.*

17 *Kërkesë e banorëve të Nikshiqit më datë 9 janar 1880, drejtuar Portës së Lartë.*

kërkuar që këto vise të mbeten në Perandorinë Osmane vetëm e vetëm për të mos u shkëputur nga trojet kombëtare. Duke treguar për shqetësimet dhe për vendosmërinë e tyre që të kundërshtojnë edhe me armë Malin e Zi konsulli konstaton se “ata e dinë fare mirë se nëse do të kalojnë në dominimin e princit Nikollë, nuk do t’i gëzojnë të njëjtat përparësi si ato të cilat i gëzojnë tani dhe se tatimet e tyre do të rriten në mënyrë të dukshme. Përveç saj diferenca fetare do të jetë një pengesë e madhe, meqenëse si katolikë s’do mund të durojnë ortodoksit (është fjala për malazezët shënim i F. R.). Ata dëshirojnë të jenë në kontakt me myslimanët, të cilët janë më tolerant apo më mirë me thënë, më indiferentë se sa popullsia e këtyre vendeve e cila është e religjionit grek”¹⁸. Është kjo një informatë e balansuar dhe e qëndrueshme që paraqet synimet reale të popullsisë shqiptare për të mos rënë në një robëri të re dhe më të rëndë se ajo osmane.

Më pas gjatë prillit, majit dhe qershorit të këtij viti nga Shkodra për në Paris shkojnë informacione të rregullta për gjendjen në trojet shqiptare si dhe për raportin e forcave të Lidhjes Shqiptare ndaj Perandorisë Osmane e veçanërisht ndaj ushtrisë malazeze. Në këto raporte gjenden të dhëna për lëshimin e territoreve me urdhër të sulltanit por në anën tjetër udhëheqësit e Lidhjes Shqiptare si Hodo Ben, Prenk Doda, Ali Pashë Gucia e udhëheqësit të tjerë kishin vendosur të mos i binden as sulltanit e as Fuqive të Mëdha e aq më pak Malit të Zi për qëllimet e tij grabitqare ndaj trojeve shqiptare.¹⁹ Ndërsa në shkresën e datës 26 qershor gjenden informacione për mobilizimin e shqiptarëve të cilët kishin vendosur të zmbrapsnin me forcë çdo lëshim të territorit të tyre nga ndonjë fuqi e huaj”²⁰. Në këtë raport konsulli A. Le Ree informon Ministrinë e Punëve të Jashtme të Francës për telegramet që përfaqësuesit e Lidhjes Shqiptare i dërgonin përfaqësuesve të Fuqive vendimmarrëse në Berlin ku kërkohej mbrojtja e territoreve shqiptare. Degët e Lidhjes

18 *Raport i Drejtorit së Politikës të Konsullit të Shkodrës më 22 mars 1880.*

19 *Raporti i konsullit nga Shkodra i 21 prillit të vitit 1880.*

20 Po aty, raporti i datës 26 qershor 1880.

Shqiptare të Prizrenit duke parë rrezikun për Ulqinin kishin vendosur që të dërgojnë vullnetarë nga të gjitha viset për të mbrojtur me armë Ulqinin dhe rrethinën.

Më 9 korrik 1880 konsulli Le Ree nga Shkodra përmes një raporti të gjerë prej 3 faqesh informon Ministrinë e Punëve të Jashtme në Paris mbi përpjekjet e autoriteteve osmane dhe implikimet e Fuqive të Mëdha sidomos të Austrisë dhe Anglisë për të influencuar të shqiptarët si dhe për mobilizimin e Lidhjes Shqiptare për mbrojtje nga pushtimi malazez.²¹ Gjatë tërë gushtit informacionet sillen rreth kërkesave për autonomi të udhëheqësve të Lidhjes Shqiptare Prizrenit dhe të Degëve të saj. Në këtë vazhde gjenden të dhëna për aspiratat e Lidhjes në Shkodër që ti dëbojnë autoritetet osmane dhe të proklamojnë pavarësinë e kësaj pjese të Shqipërisë.²²

Gjatë muajit shtator jepen të dhëna për dërgimin e batalioneve turke në Ulqin për t'ia dorëzuar atë Malit të Zi, por ka edhe të dhëna për mbrojtjen e Ulqinit nga shqiptarët e Shkodrës dhe të viseve tjera shqiptare dhe epet kërkesa e 35 burrave nga paria e Ulqinit për mbrojtjen e vendit²³ si dhe për presionin e konsujve të huaj për dorëzimin e Ulqinit por edhe për arritjen e vullnetarëve nga Prizreni për ta mbrojtur Ulqinin.²⁴

Edhe gjatë tetorit e nëntorit të vitit 1880, pothuajse të gjitha raportet që arrijnë nga Shkodra për Ministrinë e Punëve të Jashtme kanë të bëjnë me organizimet, protestat dhe konfliktet e armatosura në mes të forcave të Lidhjes Shqiptare të Prizrenit dhe të atyre osmane që angazhoheshin për t'ia dorëzuar dhe lëshuar Ulqinin Malit të Zi në fund të nëntorit të vitit 1880.

Në raportin e 5 marsit të vitit 1881, konsulli Le Ree e njofton ministrinë duke shtuar mendimin e vet se "Lidhja Shqiptare do të jetë sundimtarja absolute e Prizrenit, Pejës, Shkupit, Gjakovës dhe

21 Raporti i Drejtorisë politike nga konsullata e Shkodrës më datë 9 korrik 1880.

22 Raporti nr. 51 nga Shkodra datë 22 gusht 1880.

23 Raporti nr. 52 i titulluar: Kërkesë e ulqinakëve, Shkodër, 18 shtator 1880.

24 Raport nga Shkodra më 29 dhe 30 shtator 1880.

Prishtinës”²⁵ duke informuar pos tjerash se “autoritetet e emëruara nga Porta e Lartë janë dëbuar dhe zëvendësuar”²⁶. Në vazhdim thuhet se Lidhja Shqiptare ka marrë përsipër të formoj një korpus këmbësorie prej 12 mijë vetash i cili “do të marshoj në drejtim të Manastirit, ku do ta shtijë në dorë, mandej do të shkoi kah Shkodra, për të dëbuar autoritetet dhe për të liruar bashkëfetarët (bashkëkombësit shënim i F. R.) e Ulqinit dhe të Podgoricës nga sundimi malazez.”²⁷

Nga raportet dhe informatat e dërguara nga Shkodra për Ministrinë e Punëve të Jashtme të Francës gjatë muajve vijues të vitit 1881, shihet se ato kishin të bënin me korrupsionin dhe anarkinë e administratës osmane në Vilajetin e Shkodrës dhe atë të Kosovës.²⁸ Por ka edhe të dhëna për pushtimin e Prizrenit nga trupat osmane, për shprehjen e pakënaqësinë së popullsisë vendase ndaj autoriteteve osmane, për ankesën e banorëve të Ulqinit kundër autoriteteve malazeze si dhe për gjendjen shumë të vështirë të popullsisë së Prizrenit dhe Gjakovës.²⁹

Duke përcjellë dokumentet e konsullatës së Shkodrës mund të rikonstruktohet deri në detaje tërë kronologjia e ngjarjeve që u zhvilluan në këtë periudhë të stuhishme të historisë sonë si dhe qëndrimi i diplomacisë franceze ndaj Lidhjes Shqiptare të Prizrenit në veçanti dhe ndaj shqiptarëve në përgjithësi. Gjatë tërë periudhës në shqyrtim përfaqësuesit diplomatikë të Francës si në qytete tjera ashtu edhe ata në Shkodër përcollën me interesim të veçantë të gjitha lëvizjet që zhvilloheshin në trojet shqiptare në përgjithësi dhe ato në Vilajetin e Shkodrës në veçanti. Në bazë të dokumenteve shihet se

25 *Konsullata e Francës në Shkodër Drejtoria politike*, dokumenti nr. 60, Shkodër, 5 mars 1881.

26 Po aty.

27 Po aty.

28 *Konsullata e Francës në Shkodër, Drejtoria politike*, nr. 61, Shkodër, 1 prill 1881.

29 *Konsullata e Francës në Shkodër, Drejtoria politike*, nr. 62, Shkodër, 6 maj 1881.

përfaqësuesit konsullor në Shkodër informonin edhe për raportet e organeve të pushtetit osman ndaj forcave të armatosura shqiptare si dhe për raportet e shqiptarëve si me pushtetin osman ashtu edhe me popullsinë malazeze e serbe. Ata gjithashtu informonin zyrtarët e vet më të lartë edhe për qëndrimin e shqiptarëve dhe të prijësve të tyre ndaj Fuqive të Mëdha si dhe ndaj shteteve fqinje. S'ka dyshim se në këto raporte diplomatike shumë lehtë hetohet edhe simpatia apo antipatia e përfaqësuesve konsullor jo vetëm ndaj pjesëtarëve të komuniteteve të ndryshme që jetonin në këto treva por edhe ndaj pjesëtarëve të konfesioneve fetare si dhe ndaj personaliteteve kryesore historike të kohës si nga ato osmane ashtu edhe ato shqiptare. Tërë këtë ata e bënë me qëllim të mbrojtjes së interesave të tyre strategjike duke synuar vazhdimisht shtimin e ndikimit të tyre në popullsinë e kësaj treve.

Në tërë shumësinë e informacioneve dhe të dokumenteve të kohës ku paraqitet qëndrimi i përfaqësuesve diplomatik e konsullor të Francës në Shkodër si dhe qëndrimi i pushtetit osman, i Fuqive të Mëdha dhe i shteteve ballkanike studiuesi i vëmendshëm nuk e ka vështirë të hetojë përpjekjet dhe ngjashmëritë e qëndrimeve që bëheshin për të minimizuar kërkesat politike të shqiptarëve dhe për t'ia përshtatur ato interesave të veta të cilat nuk përputheshin me synimet çlirimtare të popullit tonë.

Prof. dr. Fehmi REXHEPI

SUMMARY

THE ALBANIAN LEAGUE OF PRIZREN ACCORDING TO THE FRENCH CONSULS IN SHKODRA (1878-1881)

French consuls in Shkodra informed the Ministry of Foreign Affairs in Paris on regular basis regarding all events of interest to the French politics. Consuls' correspondence usually was addressed to the Ministers of Foreign Affairs.

Based on documents from the Consulate of Shkodra, we could reconstruct up to the details the chronology of events developed. During this period, the French diplomatic representatives in Shkodra, as in other towns followed with great interest all movements happening in Albanian lands in general, and with particular view on Shkodra. According to the documents, the consular representatives in Shkodra also informed on relations between the Ottoman authorities and Albanian armed forces, and Albanian population relations to Ottoman rulers as well as with Montenegrin and Serbian populations. They used to inform senior officials on position Albanians and their leaders have hold towards the Great Powers and the neighbouring states. These diplomatic reports show empathy or dislike of Consular representatives, not only toward different communities living in the area, but also on confessional basis and toward the main Ottoman and Albanian historical personalities of the time. All this consular activity aimed in defence of their strategic interests and continual increase of their influence over the population of area.

the Lithuanian Renaissance, which was a movement for the revival of the Lithuanian language and culture. It was a period of great literary activity, with many new works being written in Lithuanian. The movement was led by such figures as Adam Mickiewicz, Juliusz Słowacki, and others. The Lithuanian Renaissance was a response to the Polish-Lithuanian Commonwealth's decline and the Russian Empire's growing influence over the region. It was a time when Lithuanians began to see themselves as a distinct nation, with their own language and traditions. This led to a renewed interest in Lithuanian history and culture, and a desire to preserve and promote them. The Lithuanian Renaissance was a crucial period in the development of Lithuanian literature and national identity.

The Lithuanian Renaissance was a period of great literary activity, with many new works being written in Lithuanian. The movement was led by such figures as Adam Mickiewicz, Juliusz Słowacki, and others. The Lithuanian Renaissance was a response to the Polish-Lithuanian Commonwealth's decline and the Russian Empire's growing influence over the region. It was a time when Lithuanians began to see themselves as a distinct nation, with their own language and traditions. This led to a renewed interest in Lithuanian history and culture, and a desire to preserve and promote them. The Lithuanian Renaissance was a crucial period in the development of Lithuanian literature and national identity.